

Báró Kemény Zsigmond

**KÖDKÉPEK A KEDÉLY
LÁTHATÁRÁN**

(Beszélyfüzér)

(1852-1853)

AMTAK Bt, 2025

Cop. AMTAK Bt, 2025

Felelős szerkesztő: Varsányi József

Kiadó: AMTAK Bt, 2040 Budaörs, Semmelweis u. 6/B.

06 20 218 6762 amtakbt@gmail.com

www.amtak.hu

Látogasson el webáruházunkba, és böngésszen!

ISBN 978-615-6907-43-1

Készült: AMTAK Bt, Budaörs

Mondják, hogy egy növeli barátságunk akkor is, ha nincs a világ félrevezetésére ürügyül használva, vagy szerelmünk előnesze vagy pedig utóhangja.

Mondják, hogy érzéseink és szenvedélyeink regényének ez csak bevezetése vagy zárszava, melyen egészen kívül esik a figyelmet ingerlő szöveg, s így mentől művészebb alakú, mentől tisztább és kedélyesebb modorú, annál több kíváncsiságot ébreszt annak, mi még el sem kezdődött, vagy már befejezve van, megtudására.

De én merőben más véleményen vagyok.

Mert egy nőt barátságunk által oly térre visszük át, hogy ha keblében irántunk vágyak gerjednének is, már ezer apró *gêne* tartóztatná szerepének megváltoztatásától vissza, s igen rosszul fogtuk fel a hódítás mesterségét, mihelyt hisszük, hogy versenytársaink, kik az ő jellemét egy kedélyes, de költőitlen helyzet látpontjáról vizsgálni szükségtelennek tartják, nincsenek nálunknál szerencsésebb úton a siker felé.

És ez nem azért történik, mintha a nők Ossian szellemeiként csak ködbe burkolva kívánnának megjeleni, és kedélyöket a tettetés sűrű leplével minden halandó szeme elől betakarni akarnák.

Óh, nem.

Egy nő szívében legalább akkora erővel bír a titkolódzás, mint a közlekedés vágya.

Megértetni s megfoghatlannak lenni egyaránt óhajt.

Sőt, midőn eltagadott vagy színlett érzéseivel férjét tévútra vezeti is; midőn imádóit a legkülönbözőbb szeszélyek s a legcsodálatosabb ellentétek varázsával ívezi át, hogy e bűvös körben a képzelt boldogság és alaptalan kétkedés miatt a valón kívül minden egyebet láthassanak; midőn finom kacérságai miatt már saját maga előtt talányossá kezd lenni, még akkor is a nő rendszerint epedve vágyik egy jó barát után, ki felvilágosítsa őt életének rejtélyei felől, s ki tisztán értse éppen azon indulatokat, éppen azon ellenmondásokat, melyek a leghomályosabbnak tűnnek föl titokszerűségök vagy tartalmatlanságuk miatt.

Szóval: a némberek a templomin kívül, melyre itt nem célzok, szüksége van néha más gyóntatószékre is, hogy menekedhessék kebeltitkainak feleslegétől.

És e székbe, mert a nőnek könnyen támad vetélytársa minden barátnejából, ki szép és fiatal, előbb a tiszteletreméltó nagynénéket vagy az ezekhez hasonló életbölcességű matrónákat, azonban bizonyos koron túl legörömelebb a férfiakat ülteti.

De hová tévedtem?

Úgy jön ki, mintha értekezést akarnék tartani, holott egyedüli célom volt felhozni, hogy én Cecilnek tíz évek óta vagyok barátja, s e meleg, e kedélyes viszony talán

máris több örömben részesített, mint összesen minden szerelmi kalandaim... természetesen ide nem számítva azon ismeretlen lényeli rövid boldogságomat, kinek nevét máig sem tudtam meg.

Cecil négy éve ment másodszor férjhez.

Hitestársa egy öreg hivatalnok, ki bár egész nyugpénzzel vonulhatna a magánéletbe, addig okvetlenül szolgálni akar, míg a Leopold-rend kiskeresztjét meg nem nyerheti.

Ez egyedüli vágya, mely éjjel és nappal szeme előtt lebeg, s mely ha kielégítlen maradna, eljátszottnak fogná életét tekinteni.

Ő a lakadalom éjjelén is azt álmodta, hogy az angyalok egy szép kis keresztet hoztak házába, s feleségének korán reggel örvendve beszélte el érdekes álmát, melyben, mint mondá, még jóslat is lehet.

Ki volt barátnőm első férje, halandó ajkak aligha kifecseghetnék.

Isten tudja!

Én csak annyit sejthetek, hogy e férfiú nem érdemelte meg Cecilt.

Őrizzen az ég a rágalmazástól! De mégis lehetlen nem vádolnom a néhai ismeretlent, mert kétségtelen, hogy Cecil, ki oly hálados minden örömért, s oly szívesen emlékszik vissza múltjának derűsebb pillanataira, nem

hallgatná el első szerelmének éveit, ha találna azokban jeleneteket, melyeket a keservtől különválasztani tudna.

Gyermekkorát részletekig bírom, mintha vele játszottam volna, mint pajzán fiú, La Manche tengerpartain és a sötét völgyekben, hol egy kicsiny fehér házban élt atyja, a félzsoldra bocsátott hajóskapitány.

De minthogy a növendék árvát nagynénje Párizsba vitte, életéből csupán töredékeket gyűjthettem, melyek elbeszélése csupán az ő szájában nyer igéző érdeket, s általam előadva egy gyermekedig kedély, egy kevés ártatlan tetszelgési vágy és sok fényes mulatság rajzánál többől aligha állhatna.

Cecil huszonhat éves volt, midőn két gyermekének halála után Magyarországra jött, mint a Párizsból hazaérkezett öreg K... grófné társalkodónője.

Ekkor láttam először őt.

S hogy örült imádójává nem lettem, egy viszonynak köszönhetem, mely igazán szólva vagy példátlan könnyelműségem vagy nemes kedélyem bizonyossága.

Ah, mily szép vala Cecil huszonhat éves korában!

Két tüzes szemével több égést okozhatott volna a férfiszívekben, mint azon háromszáz róka, melyet meggyújtott szalmazsúpokkal küldöttek a filiszteusok vetéseire a lelékeny eszű zsidók.

És mosolygása az embergyűlölő Timón ajkairól az átkozódásnak legalább felét komplementté varázsolta volna.

Aztán társalgását hasonlítani merném Sába királyné csevegéseihez, melyek, ha nem csalatkozom, gyakran a bölcs Salamon eszét is megakasztották.

De most, tíz évvel utóbb, Cecil szemei csak oly gyönyörű metszetűek, mint régen, mosolya szintén ígéző, és társalgása még talán művészebb tökélyre emelkedett; azonban mégis, noha megállapított viszonyom nincs, azon költői elragadtatást nem idézik bennem fel, melyet tíz évvel előbb.

S miért van ez így?

Cecil, fájdalom már... ah, nyelvem csaknem elbotlott, én már többé nem vagyok ifjú.

Azonban bár sok szép évem s azokkal az isteni lelkesedés ide-oda volt elfecsérelve, még most sem váltam oly szárazzá, hogy egy nőt mulattatni ne tudjak, s viszont föl ne deríttessem általa.

Magamról, amint jelenleg élek s érzek, eszembe jutnak az észak-amerikai őserdők sötétzöld sátraikkal s virágpalástjaiknak ragyogó színeivel.

Ugyan hallottátok-e, mely fák a legmosolygóbbak ott? Ah, a hervadásnak indulók és a... száradtak.

Mert az amerikai gazdag természetben a folyondárok, a karcsú, de gyenge szárú kapaszkodó növények és a gyökereiktől idegen plánta-alakokra siető *liánék* megrohanják a terebélyes, a virító fákat, s kapcsaikkal, szívós inaikkal, himbáló leveleikkel és tündéri virágaikkal átölelik, magukhoz szorítják, s illatárjuk ködébe borítják a szerencsétlen és boldog fa derekát, koronáját, ágait. S mily igéző élet, mily bűbajos tenyészés indul ekkor rajta meg! Egy egész éden virágöszvege csüng róla szeszélyes, változó, szivárványtarka, szellemileg könnyű s költői álomként szép formákban! Az igaz, hogy idegen vendégei, e csábalakú kúszónövények, hő öleléseikkel lassanként fojtogatni, szárítani kezdik őt; de legalább azt nyeri általok, hogy akkor legérdekesebb, midőn korán tűnő belélete alig tarthatná többé önállólag fenn, s akkor mosolyghat legigézőbbben, mikor szenvedései meggyűltek.

Így bánnak szívünkkel s kedélyünkkel az élmények, eszmék, tapasztalások és regényes kalandok, melyek feldíszítik ugyan képzelődésünket s érzéseinket a képek és szavak ígézetével: de csak miután már alig lelnétek rajtunk, ha éles szemetek volna, vidor és eleven beléletet.

S éppen azért jutott eszembe az észak-amerikai őserdők fája, minthogy magamról említeni akartam, hogy a szép nőknél társalgásom az unalmat hamar szokta elűzni, s ők, kiknek folyékonyan tudok minden érzésről csevegni, szerelemre hajlandónak, sőt szenvedélyesnek hisznek.

Egyedül Cecil volt más véleményben.

S ebből látszik, hogy csak jó barátnémnak jelezte ki őt a végzet, mely engemet is korán vitt azon meggyőződésre, hogy a La Manche melletti tündérke, midőn Párizsban báltermeiből és operapáholyaiból, mert első férjét gazdagnak és főrangúnak gyanítom, Pestre vándorolt, magával az érzések helyett inkább az érzések ismeretét és művészi kifejezését hozta el.

Természetes tehát, hogy mi egymást mulattatni tudtuk, s a mindennapi fecsegéseket úgy meg is szoktuk, hogy ha néha foglalkozásaim miatt ki kell házától maradnom, óráim igen hosszúnak tetszenek és a Cecilái sem rövidek; mit onnan gyanítok, mert ilyenkor bérnyújtás legénye gyakran jelenik meg egészségem felől tudakozódni.

Közelebbről, szegény Jancsit majdnem örökös lóvás-futásban tartottam.

Ő tudniillik úrnőjének, kit egy beteg ismerősem iránti kötelességből hosszabb ideig nem látogathattam meg, világos parancsánál fogva addig haza nem mehetett, míg engem akárhol a világon meg nem talál.

Cecil nyugtalan volt szokatlan hanyagságom miatt, s úgy kezdett unatkozni, hogy már elállani akart szilárd elvétől, miszerint egy nőnek semmit sem kell papírra bízni, mit szóval is intézni lehet, s éppen toll volt kezében, hogy a városi postára küldendő levél által idézzon haragos tekintete elé, midőn Jancsitól kísértetve, fáradt arccal, virrasztástól bágyadt szemekkel és nem a leghibátlanabb toalettben megérkeztem.

- Egy öreg barátom halotti ágyától jövök, kit végpercéig nem hagyhattam el, mert bár leggazdagabb földbirtokosaink közé tartozott, siket huszárján kívül, ki még a párizsi békekor nyert obsitot, más ápolója nem volt.

Cecil engesztelődve nyújta kezét.

- Soha tán a világgal elégületlenebb lelket a halálangyal nem vitt a mennyországba, mint Jenő Eduárd grófét - sóhajtani, a kanapén Cecil mellett foglalván helyet.

- Ah, édes Várhelyim! E földön naponkint legalább ötven ember gyilkolja meg magát, nem is említvén azon kíniaikat, kik ezt felső parancsból teszik.

- De, Cecil! Az öngyilkos többnyire kellemetlenségekért s nem szerencsétlenség miatt hal meg. E fajából a békétleneknek igen sokat kell a boldogok közé áttennünk, kiket a mindig mosolygó élet úgy elkényeztetett, hogy jellemöket meg sem szilárdíthatták egy baleset elhordozására.

- Igazat adok önnek, azonban csak kíváncsiságból.

- Ah, Cecil, a kíváncsiságbóli meggyőződésnek még eddig hírét sem hallottam.

- De azért, hogy most tapasztalásai egy adattal gazdagodtak, jutalmul kívánhatom Jenő Eduárd gróf történetének rögtöni elbeszélését.

- Mily követelésekhez nincs joguk a nőknek! - sóhajtám enyelgve.

- És mily bőkezűek a férfiak azon kegyek osztogatásában, melyeknek elfogadásáért esdeklenének, ha kérni történetesen eszünkbe nem jutna!

- Egyáltalában, Cecilem, a mi önzésünk után oly igaza lehet, mint nekem a kegyetek szeszélye felől, azonban éppen e percben, ha nem is barátom kínos betegsége, de a három napi virrasztás annyira lehangolt, hogy hiúságom feláldozása nélkül nem kezdhethnék elbeszélésemhez, melynek lankadt színezete önt könnyen emlékeztethetné egypár tájképre, melyet a műkiállításon volt szerencsénk látni.

- Majd fogok a halványabb *partikra* képzelődésem napsugaraiból fényt vetni.

- Talán hagynók mégis a szegény festvényt kiigazítás nélkül - mondtam mosolygva.

- Íme, a művész hiúsága!... Ígérem tehát, hogy minél kevesebb közbeszólással fogom önt feltartóztatni.

- S én ezennel a történethez kezdek.

Cecil figyelőn fordult felém, s a beszély, mellyel békétűrését ostrom alá vettem, a következő sorban eredt meg.

1.

A hadi bulletinek azon óriás események közt is, melyek 1813 óta a restaurációig Európát megrázkódtaták, olykor említék a legfiatalabb őrnagynak, gróf Jenőnek örültséggel határos vakmerőségeit, miknek eredménye, bár nem világcsaták, de jelentékeny ütközetek megnyerése lőn.

Ő a középkorban óriás hírvő hős lett volna, kinek tetteiről, a Szentföldtől kezdve Altonáig s tán azon is túl, mindenütt, hol a lovagok néha lantot szoktak pengetni, szép balladák keringenének, és még afelett a kolostorok hűvös szobáiban a szerzetesek köpcös krónikát írnának. S kétségtelen, miképp annak, hogy most csak tőlem magasztaltatik egyedül az ötszáz év oka, mellyel a világ színpadára lépni elkésett.

Jenő Eduárd gróf Napóleon bukása után s a bécsi királygyűlés folyama alatt még egyedül a délelőttet találta hosszúnak; a táncvigalmas éjeket pedig, hol a nők szíve ellen kellett örökké talpon lenni, majdnem úgy szerette, mint egy kis csatárlánc alakítását, midőn füle körül a golyók füttyölnek, vagy az előőrsi szolgálatot, a katonai kifejezés szerint, *elveszett álláspontokon*.

De végtére a diplomataék megírták jegyzőkönyveiket, és szép csendesen hazatávoztak.

Nem veszett közülők egyik is össze, legalább vitéz őrnagyunk hírével nem.

Mindenütt csak tűzijátékokra lehetett kilátás, de amelyeket békés hajlamú emberek készítettek, és a polgár feleségével karján nézett meg.

Papirosvilág kezdődött, s a nagy kérdések csatamező helyett hivatalaszobákba vonultak.

Európa pedig semmi áron nem akart elbotlani, hogy hősünk segítségével megint lábra tétessék.

És Eduárd gróf megunta az általános békét, ezen örökös "Eduárd és Kunigunda"-nótát, melyet a népek együtt énekelgettek.

Leoldá tehát kardját, s Bécset odahagyva, erdélyi jószágaiba költözék, hol mezőgazdaságra vala életét szentelendő.

Megérkezésekor urodalma keveset különbözék a többi nagybirtokosokétól.

Emelkedett hegytéren díszlett ősi kastélya, mely, mint nekem a falu vénasszonyai beszéltek, éppen akkora, hogy a gróf az év minden napján külön ablakból nézhetett a kies vidékre.

De az úrbéresek apró házai, mintha létezésök is szerénytelenség volna, óvatosan elrejtezésnek egy keskeny völgyecske szegletébe, és oly sűrűn búvtak egymás háta mögé, hogy csak a kántor, pap és jegyző telkeiről sejdíthette a nép, miként a szűk udvaron és csürecskén

kívül még a gyümölcsöskert is összeférhet a szegény emberek helyzetével.

S miután kegyed, szép Cecil, gyakran fordult meg Erdélyben, talán szükségtelen említmem a kürtő nélküli szalmafedeleket, a sövényből készült falat, a lantornás ablakokat, a füstfellegben úszó pitvart és a két mocskos szobát, mely a különben tündérszép kis országban átalános jellegét teszi azon igénydúsabb jobbágházaknak, melyek a föld színére egészen kilépni bátrak s nemcsak fedeleiket mutogatják a kandi utasoknak.

Gróf Jenő kastélyát is ily épületekből álló hét falu vette körül.

De ő, midőn megérkezése utáni nap a tornácon reggelizett, haragosan kezdé az ősi kastélyt dorgálni: Te vén piperkőc! Ugyan nem szégyelled-e azon cudar, rongyos, kopott szomszédokkal együtt élni, melyeket tegnap nekem bemutattál? Mondd meg: látsz-e 365 szemeddel egyetlen házacskát is, melyre undorodás nélkül nézhetnél? Hiszen pajtásaid oly alávaló piszkos teremtések, mintha egy hosszas kompániából tisztek, felügyelők és ruhabiztosok nélkül retiráltak volna ide! Könnyelmű barátom! Megérdemlenéd, hogy hanyagságod és rendetlenségeid miatt infámiával kasírozzalak... De te, vén róka, mint veszem észre, a szűk pénztárral mented magadat. Ám öltöztess hát kompániánként fel zászlóaljadat, a rongyos falusi telkeket, s ügyelj, hogy aki új mundért nyert, tisztán tartsa azt, s még a gombja is tükörfényes legyen.

E pörlekedés közt végezte be reggelijét Jenő gróf.

S másnap nagy változások kezdődtek az uradalomban.

Előbb eltűnt a közelebbi falu, s helyette nyílt téren emelkedett más.

A házak zsinóregyenes utcákon állottak egyenlő távolságra.

Mindenik kőből épült és cserépfödéllel. Üvegablakait csinos zsalucska védte a nap ellen. Fala hófehér volt, pitvara, kamarája és három szobája célszerű bútorokkal ellátva. A takarékos istálló, csűr, gabonás és szérű semmi kívánnivalót nem hagyott hátra. A tág udvar háta mögött pedig gyümölcs- és veteménykert számára vala illendő hely kiszakasztva.

A belső reformot tagosítás kíséré az úrbéresek számára, külön legelővel, kik az udvartól derék gazdasági eszközöket és ígás barmokat kaptak kamat nélküli és lassú törlesztés mellett. A vetésre és kertműveletre szükséges magvakat, plántákat és oltóágakat pedig az ispán határozott mennyiségben küldé ajándéku mindenik gazdához, amikor egyszersmind a falunép nem kevés ijedelmére, nagy betűkkel irata a falakra a házszámokat fel.

Különösen az öregebb férfiak fejcsóválással tekintettek e szokatlan jelenetre, s rossz sejtelmeiket nem tudták leküzdeni.

És gyanakodásaikat az idő igazolni látszott, mert Jenő gróf csakhamar katonarendet hozott a faluba, s figyelme házi

viszonyaikra is kiterjedt. Nemcsak pontosan kelle úrbéröket teljesíteni, nemcsak szorgalommal művelni saját földeiket, nemcsak használatlanul nem hevertethették a trágyát, és össze kellett udvaraikról minden szemetet gyűjteni, de a korcsmákban sem ihatták úgy le magokat, hogy eszöknek legalább felét haza ne vihessék, és feleségeiket sem verhették büntetés nélkül meg.

Aztán mindeniknek kötelessége volt évenként gazdagabbá lenni. Kinek vagyona csökkent, ha hibájából történt, szigorúan büntetették, de mihelyt szegényedése mostoha körülményekből származott, volt a falu végén egy magtár és a tiszteletes úr felügyelete alatt egy kicsiny bank, melyből igen kedvező feltételek mellett lehetett segítyezést nyerni.

Természetes vala tehát, hogy hat év múlva, midőn csak egy falu maradt a régi állapotban, a házigazdák fehér kenyér, kövér pecsenye és piros bor mellett fölsóhajtozának: *Ej, be rossz időket élünk!*

Igaz ugyan, miként a hetedik faluban is, hol minden a hajdani karban maradt, a házigazdák kukoricamálé, hús nélküli asztal és egy korty füstös pálinka mellett szintén hangosan sóhajtozák: *Ej, be rossz időket élünk!*

Azon helység, Cecilem, mely az átalakulás szellemétől még érintetlenül maradt, a többieknel sokkal nagyobb kiterjedéssel és jobb földdel bírt, s minthogy a kastélyhoz is közel fekvék, megfoghatlannak látszott, miért hagyta szabályozását gróf Jenő éppen utoljára?

Pedig erre neki fontos okai voltak, melyeket ha mellőznék, akkor kegyed boldogult barátomnak élettörténetéből alig tudna valami érdekest.

Jenő késedelmezése egy szürke kabátos, tubákszín nadrágú, szikár és bajusztalan úr jellemében fekvék, ki XVI. Lajos lefejeztetésekor emigrált, s bár még hibásan beszélt a magyart, a nemesemberek által "urambátyám"-nak, a néptől pedig "öregapó"-nak hívatott.

A világ családnevét sohasem tudta, keresztnévét pedig nem használta.

Kibújdosottunknak háza és százötven holdja volt, s így Jenő urodalmának ezen helysége nem vala, a közönséges kifejezés szerint, *tiszta*. S a gróf, ki már megérkezésekor különös dolgokat hallott a vén francia szokásairól és életmódjáról, sejtette, hogy a falu "*tisztázására*" nézve akadályok merülhetnek fel, s mivel tettszomjas lelke gyors eredményekre vágyott, ezért tűzte ki csak a második évre annak végrehajtását.

Azonban kettőből hat egész év lett, anélkül, hogy céljához fél lépéssel is közelebb jutna.

S miért?

E rövid kérdés, Cecilem, karon fog, s a szürke kabátos úr utcaajtójához vezet minket, mely, ha kegyednek kedve tartja, kivételképpen számunkra megnyílik.

A ház hat kicsiny ablakkal tekint az utcára. Tömör, törpe épület, s eresze oly széles, hogy az ajtó melletti hosszú padon napfényben és esőben kényelmesen lehet ülni.

A mindig zárt ajtó az udvar felől üveg falazatú folyosóra visz, hol nagy szekrények s állványok vannak tengeri csigákkal, kőületekkel, szárított virágokkal, ásványokkal és különböző erőművi eszközökkel rakva.

A folyosónak közepén esik az egyetlen bejárás, melyen a szobákba jutni lehet.

S ha beléptünk, nem tudjuk elhatározni: ritkaságok tárában vagyunk-e inkább, vagy egy ezermester *atelier*ében, ki azonkívül, hogy aranykészítő és magnetizáló is lehet, mindenesetre vegyész, természettudós, régiségbúvár, sebész, esztergályos, szobrász, lakatos, puskacsináló, ezüstműves és festő.

Némely szoba szőnyeggel van bevonva, és csak kárpitozás által vagy függönyökkel választatik el szomszédjától, s benne heturiai edények és római hamvvedrek mellett madagaszkári kőbaltákra, nyugotindiai skalpírozó késekre, norvégiai halászeszközökre, kínai rézdobokra, középkori vas-ümegekre és pajzsokra, dél-afrikai mérgezett nyílveesszőkre s gyöngyökkel rakott török fegyverekre, a XVI. századbóli bútorokra és a régi byzantinumi vagy az ónémet oskola rajzmodorában készült szentképekre találunk, melyek mellett a XV. Lajos idejére emlékeztető kacér nők és szerelmes *abbék* igen mulatságos ellentétet képeznek,

kivált azon torz- és gúnyképekkel együtt, miket tanácsosabb zár alatt, mint kitéve tartani.

Azonban az utcára néző ablakok szobái már inkább lakásul, hogysen ritkasági táru vannak kinézve. Bár itt is az új divat nyomaira nem akadunk, s egypár jó fegyveren kívül minden a rég lefolyt évek ízlésére emlékeztet, de legalább bennök szabadon mozoghatunk, könyökönkől nem kell a kényes tárgyakat féltetni, a gyönyörű virágok színe és illata kellemesen hat érzékeinkre, s ha le akarunk ülni, a padozaton heverő vánkosoóól kezdve a mahagóni fából készült cirádás hátú és aranyozott párkányú kanapéig elég kényelmet lelünk a kipihenésre, vagy éppen álmodozásokra.

Bezzeg más alakok van a kicsiny hátulsó szobáknak, ezen üres és kopasz lyukaknak, hol a levegő zárt, s a falakat pókháló vagy a füst fekete máza fedi.

Ezek a vén francia műhelyei s laboratóriumai.

Egyikben márványzott síremlékek és téglaszínre festett keresztek láthatók, a másikban az eszterga nyikorog, a gyalu recseg és a bárd csapásai hangzanak, a harmadikban egy sebész eszközei s egy kicsiny házi patika üvegei vannak polcokra állítva; míg végre az utolsó szoba ablaknyílásain olykor különböző színű láng csillámlik át, s az ezermester tégelyei főnek, buzognak vagy a tudomány, vagy a szeszélyes kémletek számára.

Az udvarból, Cecilem, a francia ízlésű kertecskébe lépünk, melynek elnyesdelt taxus- és kőrisbokor sorai közt a nap

tán azért süt oly hevesen, hogy a fakérgekkel és mohákkal bélelt remetelakokba, vagy a sétányok végén mosolygó folyandárok lúgosaiba, vagy egy hűvös patak pallóján át a kerek filegoriába siessünk, hol aranyos abroncon paradicsommadár himbál, drótkalitkájából a kánya mogorván néz ki, az apró szárnyasok félelmesen fészkelődnek, és a bóbitás kakaduk, megunván orraikat foghelyeik vékony rácsain fel- s lejártni, oly üdvözlettel s kacajjal fogadnak, hogy charivariaikon méltó haragra lobbannánk, ha éppen néhány majom nem nyújtana bosszúsan kezét köntösünk és hajunk felé, megfenyíteni szándékozván azon illedelmetlenségért, hogy üres kézzel jöttünk látogatásukra.

A filegoriából csigalépcső vezet annak lapos fedelére, hol nagy vedrekben és porcelán vázában gyümölcsökkel terhelt narancsfák, ígésző szépségű *azaleák*, *rhododendronok* és *gerániumok* mosolyganak szellős, könnyű sátoarkáritok közül, melyek a nap heve ellen védelmet és a szomszéd hegyek zöldbe takart fonadékai felé bűbajos kilátásokat ígérnek.

Itt van azon költői pont, mely a vén francia kertjének gazdagsága melletti prózaiságot elfeledtet, ha tudniillik szemeinket a lenge fellegek, a szilárd koronájú bükkerdők és a repkény s csalit közé már félig eltemetett lovagvár romjain pihentetjük; de gyarlóságaink közé tartozván a kíváncsiság is, alig hiszem, hogy élvezetünket szándékosan ne hagynók megzavartatni az idomtalan alakú faunok, a szemtelenül kacér nimfák és a felfűtt szájú s meztelen najádoktól, kiknek a házgazda által faragott szobrai a patak füzei mellett és egy kicsiny tó kövekből

épített szigetén egész csoportozatokban ingerkednek velünk. Ha pedig e látványoknak átengedtük magunkat, akkor az árnyéktalan, tudákosan kicirkalmazott és majdnem kizáróan bokrokból s virágokból álló kertet minden részleteivel meg kell ösmernünk, hol a teljes jácintok és rózsák helyett gyógyfüvekre, a terebélyes dió- és almafák helyett bogyókat termő törpe növényekre fogunk találni.

A különöc öreg még a konyhát is feláldozá rögzött szenvedélyének, s hogy néhány csepp nedvet facsarhasson patikája üvegecskéjébe, a nagyfejű káposzták, a domború hasú céklák, a gazdag indájú dinnyék és a széles tért foglalni szerető burgonyák alig képviseltetnek a szorgalommal művelt ágyasokon. Az igaz, hogy kárpótlásul itt-ott cserépfedőket látunk, melyeknek védelme alatt kényelmesen húzik a spárga, és a melegágy üvegén át, ha közelebb mennénk, hihetőleg néhány ananászt vennénk észre, de én, Cecilem, azt hiszem, miként az ünnepnapi eledelek, csak magokra nem alapítják meg a konyha hírét, s éppen nem vagyok meglepetve, hogy heringszáraz franciánknál, köztudomás szerint, soha még vendég ki nem fürkészhette, vajon a leves után hamar következik-e a sült, s az ételek ezüst tálakban vagy csak batizi úgynevezett porcelánban tálaltatnak-e fel?

A falunép a magas filegoria dacára is, melynek tarka függönyeit a csapszék ajtajából bámulni szokta, tántoríthatlanul erősíti, miként az "öregapó" a mesturamnál kevésbé lehet gazdagabb.

E gyanításra elég okai vannak, mert az "öregapónak" mezei gazdasága csurmolyát, konkolyt, ördögkenyeret és szépen pirosuló mákvirágot minden gabonanemeknél bővebben terem. Továbbá az alig tipegő szakácsné páronkint vásárolja be a tojást, és a mészáros oly kevés húst ad reggelenként neki át, hogy lehetetlen abból híg levesnél egyebet főzni.

Volt ugyan a faluban egy zsidó, ki midőn ecetes borát a kupaktanácsnak rovásra méregette, mosolygva említé, hogy franciánk oly fősvény, mint az egyiptomi hét szűk esztendő; azonban ezen rágalmazásért a kisbíró a kancsót, az öregbíró és esküdtek roppant meglegedésére, tüstént feje közé vágta, mi természetesen Icik uramat - vagy minek hívták? - egészen más hitre téríté, és azontúl a helység közvéleményét semmi makacs ellenzés nem merte tévútra vezetni.

"Öregapónk" tehát váltig szegény maradt, s a jobbágyok által, noha első szobáinak csinos bútorzata az utcáról szembetűnt, titkos harag és irigység nélkül bálványoztaték.

Ha szigorú és szívtelen emberről volt szó, a nép Jenő Eduárd grófra gondolt, ha pedig a pap kegyes földesurakról prédikált, kik alattvalóik sorsát nagy áldozatokkal mozdítják elő, bármily világosan célzott a 365 ablakú kastély tulajdonosára, a hívek nem akarták elérteni, s midőn a vénasszonyok érzékenyen kezdettek zokogni, annak volt jele, hogy a templomba gyülekezett tömeg megemlékezék a fényes dolmányú gróf helyett a szürke kabátú "öregapóra".

E közrokonshenv apró tényeken nyugvók.

Franciánk tudniillik nyaka körül hideg vagy szeles időben egy vastag szörkendőt göngyöltvén, a meleg napok alatt pedig szintén begombolt szürke kabátjában az ajtója előtti padon üldögélt, s nézegette órákon át az utcára, anélkül, hogy ha ott agyba-főbe vernék is egymást a részeg vagy dühös emberek, csak bár megmozdulna kényelmes helyéből.

Ő érzéketlennek látszott, mint a deszka, melyre ült, mint a kerek kőasztal, melyre nagy burnótszelencéjét különböző késekkel és egy zömök szekrénnel rendre lerakta.

De ha valaki által felszólították, segélyével és tanácsaival készen állott.

S nem is vala fogyatkozás a felszólítások tekintetében.

Mert mihelyt a szürke kabát mutatta magát, az utcán tüstént nagy sürgés támadt.

Egyik ökrét hozta, mely szarvát vagy körmét sérté fel, másik torokfájást kapott sertését húzogató kötelen hozzá; a harmadik pókos vagy kehes lovával jelent meg; még többen panaszkodtak el velők jövő vagy ágyban sínló gyermekeik és feleségek nyavalyáját, s ilyenkor a "vén apó", ha lehetett, az ereszt alatt vevé gyakorlatba orvosi tudományát; ha pedig a kérdés alatti tárgy otthon maradt, vagy óvatosabb eljárást igényelt, ekkor patikájával együtt a házhoz kísérteté magát, s oly buzgón, oly lelkiösmeretesen látta el betegeit, mintha dús ajándékot

várna, pedig soha még köszönetet sem fogadott el, s ezen külön szokását úgy betanította, hogy ki-ki óvakodott őt hálálkodásokkal ingerelni.

De nemcsak testi, hanem bizonyos mértékig lelki tanácsadója is volt az egész helységnek.

A házi perpatvart, a vásárok s csere alkalmával felmerülő panaszokat, s azon millió elégtelenséget, melyek a nép egyszerű viszonyaiból is proteuszi változatossággal tűnnek elé, többnyire mind az "öregapó" intézte.

Ő volt a vidék békebírája, kihez annál örömebb folymodott a nép, mert nem neheztelt, ha javaslatai szélnek eresztettek, s ha nézeteivel éppen az ellenkező tények követtetének el.

"Öregapónk" csak úgy szívelte azt, ki az ő intései szerint bölcsen rendezé dolgait, mint azt, ki saját szenvedélyeit és rossz meggyőződését követvén, makacssága által legkedvetlenebb bonyodalmakba sodortaték.

S éppen e hiúság nélküli modorából folyt, hogy a bizalom iránta mindig több tért nyert, s bár volt, ki nem szabta magát tanácsaihoz, de olyan egy sem, ki őszintén meg nem vallaná, miként csakugyan kár vala az "öregapó" szavait figyelemre nem venni.

Ilyen nagy tekintéllyel kellett tehát Jenő Eduárdnak a még rendezetlen maradt falu sorsa felett egyetérteni.

A gróf az első években remélte, hogy nagy áldozattal sikerülend a külön franczia jószágát megvásárolni.

De e terve füstbe ment.

Később csalálmainak megghiúsulásához, úgy mint lehet, szokni kezdvén, már csak a tagosítás, az arányosítás és a girbe-görbe utcáknak meg a varjúfészkekhez hasonló jobbágyházaknak reformja feküdt szívéen.

Mértékletes kívánság az ő parancsoló s nemes céljainak létesítésében akadályokat nem tűrő jelleme szerint!

Azonban az első kísérlet is hajótörést szenved.

S most a gróf rábeszélő tehetségét összeszedvén, ismét a szürke kabátos úr utcapadján ül.

- Urambátyám - szól nyájasan -, már nemde átlátta, hogy kérésem saját érdekét mozdítja elő, mert 150 holdja a két fordulón 47 darab földből áll, és szagatottsága miatt alig jövedelmez?

- Kaszálóimon - válaszolta a francia - sok kóró mellett valóságos selyemlágy széna is terem. Rétem pompás sarjút adna, ha a patak többnyire be nem iszapolná. Barázdáimon pedig a törpébb konkoly mellett igen méltóságosan emelkednek fel a gabonakalászkok. Én meg szoktam minden gyarlóságot bocsátani, s így földeimre sem haragszom fukarságuk miatt.

A francia hosszú szippantást tett burnótszelencéjéből, s nyakát mélyebben vonva kabátgalléra alá, csendesen elhallgatott.

- Mégis, urambátyám, nem ártana ám a 150 jugerum helyett kétannyi a legtermékenyebb helyen és egy tagban.

- Gróf úr! A valódi nemes csak királytól fogad ajándékot, hogy azt nagyobbal viszonozza.

Jenő elpirult gyöngédtelenségéért.

- De legalább ön kétségbe nem hozza - mondá szünet után - a tagosítás hasznait, ha különben a nyert föld mennyisége és minősége a régihez egyenlő maradna is.

- Én szerelmes vagyok szalagföldeim figurájába, kanyarodásaiba, mákvirágaiba, palaköveibe, katangkóróiba; szerelmes egymástóli eszeveszett távolságaiba, s azon furcsa szeszélyébe, miszerint huszonöt évi gazdálkodásom alatt soha egygarasnyi jövedelemmel sem kínáltak meg.

A francia komoly arccal kezdé megint burnótját szívni.

- Úgy hiszem, megérdemlem - szólt a gróf neheztelve -, hogy enyelgések helyett öntől valóságos okokat halljak terveim ellen.

A szürke kaput tulajdonosa, szelencéjén billegetve ujjait, egész készséggel válaszola:

- Mondok tehát egy fontos okot.
- Kíváncsi vagyok rá.
- Én a majorságföldek harmincad részét bírom, azonban az erdélyi törvények szerint mégis jogom van akármennyi barmot tartani a közlegelőn és az ugarakon. Ezen előny a szabályozatlan földbéri viszonyok mellett szól.
- De urambátyámnak egy farknyi barmát sem láttam még.
- Igaz, mert mióta Bayard az öregség miatti gyengülésben kimúlt, nincs nyerges lovam, két svájci tehenemet pedig állandóan istállón tartom.
- Így tehát a legeltetési előnynek nem veszi hasznát.
- Fogom ezentúl, gróf úr! Egypár ezer sziléziai juhót, egypár száz szerviai sertést és ugyanannyi moldován tehenet szándékozom közelebbről ide telepíteni.
- De a faluban urambátyám finanszírozását nem festik igen ragyogóknak.
- Teljes igazok van, azonban most zömök tárcára spekulálok.
- Hogyan?
- Találtam föl oly cséplőgépet, mely minden amerikaiat legyőz, és asztalomon oly szélmalom rajza, mely mellett a hollandiak kudarcot vallanak. Ezekre pátenst nyerek, s

rögtön fogok egy egész állatvilágot hozni a közlegelő megemésztésére.

- Bevárom tehát, urambátyám, a pátenst és állatokat. Majd meglátjuk, mi sül ki a dologból.

A francia kedélyesen burnótozott, a gróf pedig szép angol lován szilajon vágatott haza.

2.

Havak múltak, de az öregapó juhái, sertései s tehenei nem érkeztek meg. A cséplőgépre és szélmalomra nyert pátensről senki sem beszélt, s Jenő gróf e sikertelen kísérletekből támadt kecsegtető reményekkel jött ismét az utcapadhoz, hol a szürke kabátot és burnótszelencét a franciával együtt pontosan megtalálta.

- Éppen a közlegelőn valék, urambátyám, hogy sziléziai birkáit láthassam. Jól néznek ki, finom tömött gyapjok van, s egy körömhegynyi fekete vagy tarka folt sincs egyiken is. Csupa remekei a képzeletnek.

- A gróf úr tréfálni méltóztatik a szegény franciával az elmaradt pátens miatt, pedig mondhatom, hogy csupán irigyeim cselszövényeiért buktak meg gyönyörű gazdasági terveim.

- Szívemből sajnálom, azonban ily körülmények közt, remélem, nincs több kifogása a tagosítás ellen.

A francia megint kidugá szürke kabátjából vékony nyakát, s ujjait a szelencén billegetvén, vigyorgón szólott:

- Új plánumom van, gróf úr, a közlegelőre nézve.

- Ezer mennykőt! - dörgé Jenő bosszankodva.

- Éppen a mennykő vezetett titkomra - sűgá ragyogó arccal kabátosunk.

- Lehetetlen.

- Valóban. Én tudniillik egy jégeső-hárítót találtam fel, mely védelmezendi a magvetők kalászeit és a vincellér arany gerezdeit. Ezentúl nem lesz többé letiport mező, s a garabonciás diák legfőlebb egy kevés felhőszakadással bosszanthatja a népet. Ily jótéteményért síromra fogják vésni: Itt nyugszik a második Franklin. De még azelőtt, pátensem következésében vagy tíz évig úgy legeltetem vásárlandó barnaimmal a közlegelőt, hogy a gróf úr simábbnak fogja találni, mint még ma megberetvált arcomat. He! He! He!

- De urambátyám, hátha dugába dől e terve is?

- Akkor a londoni tudósoknak felküldöm a kör négyszegítéséről megoldásomat, s a jutalmul kitett ezer font sterlingből birkanyáját s tehéncsordát vásárlók.

- S ha a sterlingek nem érkeznének le?